

IN MEMORIAM

GRACIJELA ČULIĆ

(Kotor, 16. prosinca 1936. – Kotor, 10. svibnja 2024.)

Mogla je biti bilo koja zima između 2007. i 2011. kad mi je pod ruke došao 14. broj časopisa *Onomastica Jugoslavica*. U tome sam razdoblju polako uređivao doktorski rad i u stankama između pisanja čituckao onomastičke članke. Oko mi je zapelo za članak *Struktura antroponimije Boke kotorske u XIV. i XV. stoljeću*. Kako sam u to doba već polako sastavljao i *Mali povijesni rječnik osobnih imena stolačkoga kraja*, nakon nekoliko sam pročitanih rečenica shvatio da će članak meni dotad nepoznate autorice (jer ipak bijah tek početnik) postati nezaobilaznim štivom u nekoliko idućih godina. Način na koji je Gracijela Čulić ustrojila i obradila antroponimijsku građu od tada mi je do danas ostao predloškom za sve buduće antroponomastičke radove.

Desetak godina poslije (2018.) pružila mi se prigoda da dođem u Kotor. Preko kolegice Maje Katušić došao sam do telefonskoga broja profesorice Čulić te sam joj se odlučio javiti i zaiskati pomoć u arhivskome radu. Telefon je zazvonio i kad sam začuo glas s druge strane žice, pomislio sam da je riječ o profesoričinoj nećakinja ili kojoj mlađoj osobi jer se u glasu ćutjela velika životna radost. Bilo joj je iznimno drago kad je shvatila da se netko iz Zagreba zanima za njezin rad. Dogovorili smo susret u hotelu Vardar u Kotoru 17. studenoga 2018. u 11 sati, po starome

običaju deset dana unaprijed jer kad ljudi zadaju riječ, onda ne treba potvrđivati dogovor. Kad sam ušao u hotelsku kavanu, odmah smo se prepoznali i razmijenili nekoliko kurtoaznih riječi. U trenutku sam shvatio da je ondje poznaju apsolutno svi, od osoblja do posjetitelja, i da ondje ima poseban tretman. U tih sat-tak vremena ona je bila moj *vođ po Kotoru*, od znamenitosti, preko ljudi do ške-raca (poslije ću od Dubravke Jovanović doznati kako je profesorica Čulić govori-la da je čakula način života) koje su njoj prepričavali i u kojima je i sama sudjelo-vala. Ostao sam zapanjen njezinim umijećem pripovijedanja i glume te se i danas smijem njezinu nalijevanju vode u gorko piće a da to, dakako, nitko ne primijeti i namigivanju kad bi hotjela prenijeti kakvu zgodu koja se ticala osobe koja bi upravo prošla kroz vrata. Na odlasku mi je poklonila nekoliko svojih radova i knjigu *Antroponimija Boke kotorske (od prvih pisanih spomenika do kraja XIX vijeka)* prepričavši mi pritom s kakvim se sve, da se tako izrazim, izvanjezičnim okolnostima suočavala u razdoblju dok je pisala doktorat.

Navedena je knjiga zamijenila na momemu kantunalu 14. broj časopisa *Ono-mastica Jugoslavica*, postala mi je temeljnim vrelom za antroponomastička istra-živanja u Boki kotorskoj te novim uzorom za pisanje radova. Odgovorno tvrdim da je riječ o jednome od najvrednijih djela hrvatske antroponomastike. Knjiga je tim vrednija jer je nastajala u ratnome vihoru tijekom kojega su se bokeljski Hr-vati našli uza samu crtu razgraničenja. Iako se u tome razdoblju vrlo lako gubila glava, profesorica je Čulić vlastito ljudsko dostojanstvo branila i obranila perom. Teškim okolnostima unatoč nije se ogriješila ni o jedno znanstveno načelo, a onaj tko zna čitati, u toj knjizi vidi trajan spomenik hrvatstvu u Boki kotorskoj, njego-vu prožimanju sa supstratnom i adstratnom romanskom kulturom (koju su Hrvati ne samo očuvali nego i ugradili u vlastiti identitetski kod) te iščitava jasnu razliku između hrvatskoga, crnogorskoga i srpskoga antroponimijskog fonda. Tim me je više pogodio izbor hrvatskoga jala kojim se pokušalo umanjiti zasluge te velikan-ke hrvatske onomastike. Potrudio sam se stoga da tu nepravdu osobno ispravim. Zgoda mi se pružila već dogodine kad sam u sklopu gostovanja u Boki kotorskoj odlučio predstaviti *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*. Bila je to pri-goda da se istaknu profesoričine zasluge iz područja povijesne antroponomastike. Povijesne su potvrde, naime, osobnih imena iz Kotora među najstarijima na hr-vatskome jezičnom području. U znak zahvale na predstavljanju sam 11. prosinca 2019. u Kotoru poklonio profesorici primjerak *Rječnika* javno istaknuvši njezine zasluge. Dvoranom se tad Kulturnoga centra „Nikola Đurković” prolomio pljesak u znak zahvale za sve što je učinila.

Gracijela Čulić rodni je Kotor napustila otputivši se na studij u Zagreb gdje je na Filozofskome fakultetu studirala francuski i talijanski jezik. Diplomirala je 1960., a iduću je godinu provela u Nancyju kao stipendistica francuske vlade. Nakon povratka sa stipendije (1961.) zaposlila se kao profesorica francuskoga,

talijanskoga i latinskoga jezika u kotorskoj gimnaziji i srednjoj pomorskoj školi. Njezini je učenici pamte kao britku i duhovitu, strogu, ali pravednu profesoricu koja nije ni znala ni htjela prikriti vlastito mišljenje. Od 1980. zaposlena je u kotorskoj Višoj pomorskoj školi, koja se s vremenom prometnula u Fakultet za pomorstvo u Kotoru. Godine 1988. magistrirala je, ponovno na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, s temom *Antroponimi i toponimi u objavljenim arhivskim dokumentima Boke kotorske*. Te je godine, kao stipendistica Zajednice sveučilišta mediteranskih zemalja i u svrhu prikupljanja građe za izradbu doktorata, pohađala specijalističke studije u Veneciji, Novari i Bariju. Ratna su zbivanja usporila njezin znanstveni napredak, no svim preprekama unatoč na Filozofskome je fakultetu u Beogradu 1993. doktorirala s temom *Antroponimija Boke kotorske od prvih pisanih spomenika do kraja XIX vijeka*. Povjerala mi je kako joj je, iako su komunikacijske mogućnosti između Hrvatske i Crne Gore bile vrlo ograničene, uz članove prosudbenoga povjerenstva (Radojicu Jovičevića, Slavka Vukomanovića, Dušana Jovića i Ivana Klajna), pri izradbi doktorata uvelike pomogao Vojmir Vinja, i ljudski i znanstvenim autoritetom. Nakon obrane doktorata Gracijela se Čulić 1994. zaposlila na Filološkome fakultetu u Nikšiću gdje je bila jednom od utemeljiteljica talijanistike. U Nikšiću je, u zvanju docentice, do 2007. predavala predmete Suvremeni talijanski jezik i Metodika nastave talijanskoga jezika, a od 2007. Talijanski jezik i Uvod u lingvistiku. Predavala je ujedno na Fakultetu za strane jezike Sveučilišta „Mediteran“ u Podgorici te na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru, na kojemu je svojedobno bila voditeljicom Odsjeka za strane jezike i prodekanicom za nastavu. U svojemu se raznovrsnom onomastičkom radu Gracijela Čulić, među ostalim, bavila imenima nahočadi i bokeljskih jedrenjaka, povijesnom bokeljskom antroponimijom i toponimijom, onomastičkim potvrdama hrvatske i općenito južnoslavenske prisutnosti u južnoj Italiji, a usto je objavljivala i radove iz područja metodike i pedagogije (npr. *Koncepcija nastavnih programa iz italijanskog jezika u starim kotorskim srednjim školama*), prijevodoslavlja (izdvojit ću rad *O nekim komercijalnim i pomorskim skraćenicama i znakovima u savremenom italijanskom jeziku*), bibliotekarstva (*Francuske knjige u bibliotekama Kotora*) te pomorstva i turizma (napisala je vodič kroz Pomorski muzej na francuskome jeziku). Ujedno je objavljivala književne recenzije djela uglednih hrvatskih (Miloš Milošević) i crnogorskih autora (Miraš Martinović). Pisala je na hrvatskome, crnogorskome, francuskome i talijanskome jeziku, a prevodila je s francuskoga i talijanskoga na hrvatski i crnogorski te na francuski i talijanski s hrvatskoga i crnogorskoga.

Za svoj je rad višestruko nagrađena, među ostalim Nagradom „21. novembar“ (1976.) grada Kotora i Plaketom za kulturno-prosvjetnu djelatnost Crne Gore (1978.).

Gracijela Čulić bila je istaknutom članicom hrvatske zajednice u Crnoj Gori: elektoricom prve elektorske skupštine Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore 2007., donatoricom Hrvatske knjižnice „Ljudevit Gaj” u Donjoj Lastvi 2014. te jednom od članica inicijativnoga odbora za osnutak Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj (osnivačka je skupina održana 18. srpnja 2017.).

O liku i djelu Gracijele Čulić bit će prigode još mnogo puta govoriti. Ovdje sam, uz osnovne biobibliografske činjenice, tek naznačio nekoliko osobnih prizora iz susreta s tom krhkom ženom mlada duha i vedra srca s kojom je bilo tako lako razgovarati, još se lakše smijati, a najlakše je bilo od nje učiti. Kako je onda zaboraviti?

Domagoj Vidović